

(School)loopbanen voor nieuwkomers op zoek naar de beste route van isk naar mbo

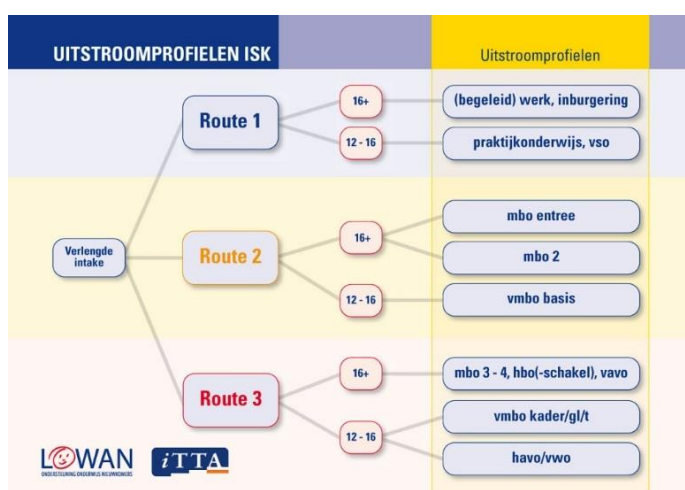
In de afgelopen jaren hebben de regiocontactpersonen van het Expertisepunt LOB in Zuid-Holland een kenniskring georganiseerd voor decanen/lob-coördinatoren van isk¹-afdelingen. In de kenniskringen zijn ervaringen en ideeën over de praktijk van lob uitgewisseld en verrijkt. In de gesprekken is duidelijk naar voren gekomen dat lob een belangrijke rol speelt voor deze jongeren, voor hun persoonlijke ontwikkeling, hun inburgering en voor het vinden van een adequate vervolgopleiding.

De kernvraag van deze notitie is hoe de scholen routes kunnen inrichten waarin de talenten van de isk-leerlingen het best ontwikkeld kunnen worden en wat de rol van LOB daarbij is (kan zijn).

Van isk naar entree

De uitstroom uit de isk is divers, maar altijd ongediplomeerd. Er zijn leerlingen die door omstandigheden, culturele achtergrond en hiaten op het gebied van educatie na de twee isk-jaren nog geen basale arbeidsvaardigheden hebben en/of een zeer grote cognitieve-, verbale- of leerachterstand. Daarnaast zijn er aan de andere kant van het spectrum jongeren die uitstromen uit de isk met voldoende cognitieve capaciteiten en (arbeids)vaardigheden, maar die te oud zijn om nog een diploma te halen in het voortgezet onderwijs.

In de praktijk blijkt er niet voor iedere doelgroep een passende vervolgopleiding en vervolgt in de ervaring van de deelnemers van de KennisKring het overgrote deel van de oudere isk-leerlingen de studie in een entreeopleiding, ondanks het feit dat er meerdere [uitstroomprofielen](#) beschreven zijn.



¹ Wij gebruiken in dit artikel de ingeburgerde term isk (internationale schakelklas) in plaats van het voor velen nog wat onwennige eoa (eerste opvang anderstaligen).

Voor de leerlingen met een complexere onderwijs- en ondersteuningsbehoefte zou er een specifiek aanbod moeten zijn binnen de entreeopleiding. Onderwijs dat erop gericht is dat deze jongeren groeien naar een niveau van onafhankelijke taalgebruikers en - door werkexploratie - met een (wens)beeld van zichzelf op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Voor de jongeren die voldoende capaciteiten hebben en vaardigheden beheersen zou een vervolg op een mbo-2, -3 of -4 wenselijk zijn (route 3). Deze leerlingen hebben geen recht op toelating tot met mbo maar zijn wel toelaatbaar na een toelatingsonderzoek. De mentoren/decanen van isk-scholen geven aan dat toelating tot het mbo in de praktijk niet gemakkelijk te realiseren is. Er lijkt bij de toelating een zekere willekeur te bestaan. De plaatsing hangt soms af van toevalligheden en het netwerk dat een decaan heeft in het mbo. De overgrote meerderheid van de oudere isk-leerlingen gaat dus naar een entreeopleiding.

Hierna wordt de situatie van de sterkere isk-leerlingen nader verkend en geanalyseerd en wordt een aantal voorbeelden beschreven van routes die in de praktijk ontwikkeld zijn om nieuwkomers sneller op een voor hen beste route naar een vervolgopleiding te krijgen.

De (onderwijs-)behoeftes van isk-leerlingen

De isk-leerlingen die uit kunnen stromen naar een mbo hebben meerdere behoeftes.

- Zij willen de Nederlandse taal leren, Nederlands in het algemeen en daarnaast ook de taal van het beroep dat zij willen gaan uitvoeren.
- Zij willen onderwijs krijgen op het niveau dat past, dat blijkt doorgaans geen standaard aanpak maar meer maatwerk.
- Deze jongeren moeten én willen inburgeren in de brede zin van het woord. Zij willen zich burger van het land kunnen voelen en begrijpen wat in Nederland gebruikelijk is. Deze behoefte is natuurlijk sterk verbonden met de taalverwerving die in het eerste punt genoemd werd.
- En tot slot willen zij een beroep leren waardoor ze klaar zijn voor de arbeidsmarkt en een eigen inkomen kunnen verdienen. Hiertoe moeten ze zo snel mogelijk een opleiding op mbo niveau-2, -3, of -4 volgen.
Om duurzame keuzes te (leren) maken dienen zij een beeld krijgen van de eigen interesses en kwaliteiten en van de beroepen in Nederland

Een vraag met verschillende invalshoeken

Als we het probleem nader bekijken, dan blijkt er een spanning tussen de persoonlijke en maatschappelijke behoefte enerzijds en de wet- en regelgeving anderzijds.

De leerlingen/studenten waarover dit artikel gaat willen een toekomst opbouwen in Nederland (taal, cultuur, arbeid). De meeste nieuwkomers voelen zich hierdoor uitgedaagd maar raken gedemotiveerd als ze door hun problemen met de Nederlandse taal (ver) onder hun niveau op een beroepsopleiding geplaatst worden.

Niet alleen willen de jongeren zelf snel aan de slag en grote stappen maken, ook de Nederlandse economie wil dat. Nederland heeft in de komende jaren veel arbeidskrachten nodig, die deels uit immigratie kunnen komen. De wensen van de betrokkenen en de economie vallen samen: wij willen allemaal dat deze mensen een eigen inkomen kunnen verdienen, zich thuis voelen in Nederland en goede burgers zijn. In de praktijk blijken mbo-instellingen zeer terughoudend in het toelaten van jongeren tot een mbo-opleiding op niveau-2, -3, en -4. Vanuit de positie van de mbo-opleidingen is dat begrijpelijk, zij zien een aantal problemen op zich afkomen.

- Aan het eind van de opleiding moeten de studenten hetzelfde examen Nederlands maken als de andere (Nederlandstalige) studenten, dat blijkt in de praktijk een struikelblok.
- De nieuwkomers kunnen de vaktaal niet altijd volgen, waardoor de ongediplomeerde uitstroom uit deze groep relatief hoog is.
- Een deel van de studenten heeft een ondersteuningsbehoefte die een (te) groot beroep doet op de (zorg)mogelijkheden van de mbo-opleidingen.
- De studenten blijken met een onjuist beroeps- en opleidingsbeeld aan de opleiding te beginnen. Hierdoor vallen ze in de loop van de opleiding uit.

De uitval van deze studenten heeft gevolgen voor de bekostiging en de VSV-cijfers.

Een kansrijke aanpak?

Een aantal deelnemers aan de KennisKring ISK van het expertisepunt LOB heeft in praktische voorbeelden aangegeven hoe zij de schoolloopbanen zo inrichten dat deze passen bij het niveau en interesses van de jongeren. In de aanpak is een viertal richtingen te onderscheiden

- versterking van de taalontwikkeling,
- versnelling van programma's en
- versterking van het zelfbeeld en het opleidings- en beroepsbeeld
- Goed overleg tussen isk en het mbo waarnaar de leerlingen uitstromen?

Versterking taalontwikkeling

Er zijn verschillende vormen in de voorbeelden te zien.

In de Entree-Schakelklas blijven de leerlingen een half jaar langer op het vmbo.

[Voorbeeld van de Entree-Schakelklas van mboRijnland Zoetermeer.](#)

MboRijnland in Leiden geeft extra aandacht aan de taalontwikkeling van studenten die korter dan 6 jaar in Nederland zijn om taalproblemen in de opleiding of op het werk aan te pakken.

[Voorbeeld mboRijnland - Leiden.](#)

Een isk kan ervoor kiezen om leerlingen juist wél in het vo te houden en hen eerst een vo-diploma te laten halen via een eigen onderwijskundig-organisatorische route. Als de leerling een vo-diploma heeft behaald, dan heeft deze net als alle gediplomeerde leerlingen toelatingsrecht.

[Voorbeeld Da Vinci City College](#)

Versnelde en/of gecombineerde routes

De combiklas in Vlaardingen biedt een route aan die al begint in het tweede jaar van de isk en via entree snel maar een niveau-2-opleiding leidt

[Voorbeeld samenwerking DIV en Albeda.](#)

[Voorbeeld schakeljaar Alfa College, Groningen](#)

Versterking lob, opleidings- en beroepsbeeld

De isk-opleiding zal zich (meer) richten op een brede lob-aanpak, een lob-aanpak die méér is dan een opleidingskeuze; deze lob-aanpak richt zich op de ontwikkeling van alle loopbaancompetenties. Hierin past een (culturele) oriëntatie op beroepen (wat betekent dat beroep in de context van de Nederlandse samenleving?) en beroepsopleidingen (welke opleidingen worden aangeboden om dat beroep uit te oefenen en wat betekent die opleiding in de context van de Nederlandse samenleving). Deze brede lob-aanpak kan eigenlijk niet alleen in de school plaatsvinden. Buitenschoolse lob-opdrachten zullen hierbij zeker een plek moeten krijgen, lob is ook taalverwerving!

In de voorbeelden zijn elementen van deze brede aanpak te zien.

In het doorstroomdossier Rijnmond laat de leerling zien wat hij (zij) gedaan heeft om zich op de opleiding te oriënteren

[Voorbeeld doorstroomdossier in Rijnmond.](#)

Voor de Entree-Schakelklas is een programma ontwikkeld waarbij de leerlingen een sector leren kennen.

[Voorbeeld van de Entree-Schakelklas van mboRijnland Zoetermeer.](#)

LOWAN heeft een [lespakket](#) voor lob beschikbaar met een [lob gids](#) en een [docentenhandleiding](#)

Ook op de site van LOWAN staat een algemeen [doorstroomdossier](#) en een [toelichting](#).

In gesprek

Alle scholen geven aan dat zij bij de realisering van een passende vervolgopleiding baat hebben bij een regulier en gestructureerd overleg van vertegenwoordigers van isk en lokale (regionale) mbo-instellingen. In een aantal gevallen is de organisatie daarvan belegd bij een Samenwerkingsverband VO-VSO / Passend onderwijs.

Het overleg zorgt ervoor dat de partners de situatie in vo en in mbo leren kennen. Vanuit kennis en begrip ontstaan een gevoelde gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en kan men inhoud geven aan de ononderbroken ontwikkeling van de jongeren.

LOWAN heeft een aantal praktische instrumenten ontwikkeld om het gesprek te stimuleren die [te downloaden zijn van de website van LOWAN](#).

Aanpassing van de wet- en regelgeving

Naast de praktische voorbeelden waarin aan een betere doorstroom wordt gewerkt is er een andere belangrijke ontwikkeling. Er wordt gewerkt aan een verandering van de regelgeving betreffende de examinering in het mbo. Studenten die minder dan 6 jaar in Nederland zijn zouden de mogelijkheid krijgen een NT2-examen af te leggen in plaats van het examen Nederlands. Deze ontwikkeling zou tegemoetkomen aan een van de belangrijkste problemen om nieuwkomers de kansen te bieden die recht doen aan hun potenties.

Annet Hermans
Peter van der Zwaal
(februari 2021)

Met dank aan alle deelnemers aan de KennisKring LOB voor ISK en in het bijzonder aan Ellen Plugge (mboRijnland), Els van Belle-Drost (Oranje Nassau College), Sofie van de Raa en Jordy Satijn (Da Vinci College), Marylon van Klingeren (Albeda), Mohammed el Hammachi (De Internationale Vos), Saskia Mastenbroek (isk Duin- en Bollenstreek) en Hariëtte Boerboom (LOWAN) voor de informatie waarmee de praktijkvoorbeelden geschreven konden worden.

Uitgewerkte voorbeelden

Doorstroomformulier en loopbaandossier

In de afgelopen jaren heeft de regio Rijnmond het doorstroomformulier van Intergrid gebruikt. In de feedback kwamen twee punten naar voren: er was te veel overlap met het door de leerling gemaakte loopbaandossier en de vraagstelling van het formulier was voor een deel van de leerlingen (te) complex, zeker voor isk-leerlingen.

Er is nu afgesproken dat de nadruk bij de overstap naar het mbo komt te liggen op een persoonlijk gesprek met elke leerling (zowel isk als regulier) en dat er bij dat gesprek gesproken zal worden over drie vragen waarvan de antwoorden via het doorstroomformulier aan de vervolgopleiding doorgegeven zijn.

Deze drie vragen raken de kern van de opleidingskeuze en van LOB.

- Waarom heb je voor deze opleiding gekozen?
- Wat heb je als voorbereiding op deze keuze gedaan?
- Wat heb je van de mbo-instelling nodig om de opleiding met succes af te ronden?

En voor isk-leerlingen wordt daar een vierde vraag aan toegevoegd

- Wat is het beheersingsniveau van de Nederlandse taal? (aan de hand van gevalideerde toetsen zoals TOA en JIJ)

Het loopbaandossier dat de basis is voor het doorstroomformulier, zal voor isk-leerlingen een rol spelen bij de gesprekken. In het loopbaandossier documenteert de leerling de uitgevoerde activiteiten om zijn (haar) keuze te onderbouwen. De isk-leerling toont aan een (grotendeels) realistisch beroeps- en opleidingsbeeld te hebben.

De entree-schakelklas

De leerlingen van de isk van het Oranje-Nassau College (ONC) in Zoetermeer die 16 jaar of ouder zijn, krijgen sinds het schooljaar 2017-2018 na afloop van de isk-opleiding (soms ook eerder) de mogelijkheid om zich gedurende 20 weken te oriënteren in de entree-schakelklas (esk). Dit is een speciaal traject in opdracht van het ONC, uitgevoerd door mboRijnland in Zoetermeer. Het doel van de esk is tweeledig, door de leerlingen een half jaar op het vmbo te houden kan de leerling de beheersing van het Nederlands versterken en zich oriënteren op een vervolgopleiding.

De schakelklas wordt mede georganiseerd door stichting Piëzo; deze biedt één dag per week een onderwijsprogramma met stages in de ochtend en gastlessen of bedrijfsbezoeken in de middag. De oriëntatie richt zich op een aantal uitstroomrichtingen: techniek, horeca en zorg.

Het programma start in september (uitstroom per 1 februari) of in februari (uitstroom per 1 augustus). De overige vier dagen krijgen de leerlingen les op het ONC, daar voeren de mentoren de

loopbaangesprekken met de leerlingen. De meeste leerlingen stromen na de esk uit naar de entreeopleiding. Enkelen vervolgen hun studie in een niveau-2-opleiding, of hoger. Voorbereiding op en doorstroom naar een HBO-schakeljaar is ook mogelijk. Er volgen dan ook trainingen om voor te bereiden op de toelatingseisen van de gewenste vervolgopleiding.

Op dit moment bespreken ONC en mboRijnland hoe zij dit succesvolle traject gaan voortzetten.

Extra aandacht voor taalverwerving op het mbo

Anderstaligen succesvol in het mbo!' is een pilot-project van mboRijnland, dat sinds het schooljaar 2018-2019 uitgevoerd wordt in samenwerking met isk Leiden en isk Duin- en Bollenstreek. Vier docenten, elk voor 0,2 fte, zijn beschikbaar voor extra ondersteuning voor de ondersteuning van de taalontwikkeling.

Studenten met een NT2-achtergrond (van alle niveaus binnen het mbo) die korter dan 6 jaar in Nederland zijn, kunnen meedoen. Zij kunnen op twee middagen 2 uur extra begeleiding krijgen van een docent Nederlands of NT2, verder is er aandacht voor rekenvaardigheid, burgerschap en studievoordigheid. LOB is geen expliciet onderdeel van deze ondersteuning. Het mbo faciliteert locatie en logistiek en studenten kunnen aansluitend aan hun reguliere programma de lessen volgen. Het zijn deels NT2-lessen, deels is het les en instructie op maat, afgestemd op de leervraag van de student. Daarnaast worden studenten online begeleid in een sterk gepersonaliseerde aanpak.

Naast deze lessen bezoeken de docenten studenten ook op de werkplek (bbl) en op de stage (bol) en hebben ze gesprekken over eventuele taalbarrières op de werkplek. Met de student en de begeleiders op de werkplek kijken de docenten hoe dat aangepakt kan worden. Er is ook ruimte voor deskundigheidsbevordering van de mbo-docenten op niv.-1 en -2 op het gebied van taalverwerving voor deze doelgroep. Door het project is in het algemeen de aandacht voor de behoefte van nieuwkomers vergroot.

Deze pilot wordt medegefinancierd door de gemeente Leiden. Het is niet zeker dat de pilot wordt gecontinueerd na schooljaar 2020/2021.

De combiklas

Sinds 2017 krijgen de leerlingen van de isk van De Internationale Vos in Vlaardingen die niet binnen het voortgezet onderwijs doorstromen en voldoende taalontwikkeling doormaken in het tweede jaar een afwijkend programma. Zij gaan ongeveer de helft van de tijd als gastleerling naar de entreeopleiding van Albeda in Vlaardingen, de zg. combiklas, hierin past 1

dag per week stage. De stage versterkt én de taalontwikkeling én het beeld van beroepen en arbeid in Nederland.

Na afloop van de combiklas gaan de leerlingen eigenlijk allemaal naar de entreeopleiding. In een aantal gevallen kan de student de entreeopleiding in een half jaar afronden en daarna naar een korte brede niveau-2-opleiding doorstromen. De niveau-2-opleiding biedt veel mogelijkheden tot oriëntatie op vervolgopleidingen en beroepen. De student kan daarna doorstromen naar een vervolgopleiding op niveau-3 of -4.

De leerlingen van de combiklas hebben in hun lob-programma bliksemstages, maken opdrachten om zichzelf te beschrijven en zich te verdiepen in beroepen. Ze verkennen opleidingen (beroepen) en voeren gesprekken met de mentor (en ouders). De mentor geeft ook voorlichting over de profielen die zij kunnen kiezen in de entree-opleiding en de leerlingen bezoeken de profielen en kunnen daar in gesprek gaan met leerlingen die de keuze al gemaakt hebben. Bij de intake op het Albeda wordt de keuze voor een profiel besproken. Zo nodig biedt het Albeda een beroepskeuzetest aan.

Alle isk-leerlingen die de schoolverlaten worden aan de doorstroomtafel besproken zodat er een warme overdracht is naar de vervolgopleiding. Het kwam een aantal jaren geleden nog wel voor dat leerlingen zonder een opleidingsbeeld naar de entreeopleiding kwamen en verrast waren dat er een profiel gekozen moest worden, de samenwerking is nu zo goed dat dat niet meer voorkomt. Tijdens de entree-opleiding maken de leerlingen ook opdracht bij een collage over hun droombaan en bezoeken open dagen van verschillende mbo-instellingen.

Voor leerlingen die opvallen door een hoog niveau en goede vorderingen maken bij de taalverwerving is de versnellersklas een goed alternatief. Deze leerlingen gaan niet eerst naar de Combiklas, maar direct vanuit isk naar een korte entreeopleiding (6 maanden) en dan naar niveau-2-verkort (ook 6 maanden).

Zoveel mogelijk isk-leerlingen een vmbo-diploma

Da Vinci College in Leiden is gestart met een andere onderwijskundige-organisatorische aanpak in de diplomaklas van het City College. In de uitstroomklas wordt goed samengewerkt met mboRijnland.

Uitstroomklas

Een deel van de leerlingen volgt het onderwijs in de uitstroomklas en gaat na ca. anderhalf jaar een entreeprogramma volgen. Zij zijn 2 dagen per week op het mbo, waar ze kiezen uit 2 richtingen en vakken volgen van de entreeopleiding. Zij volgen 1 dag per week een stage en de andere twee dagen krijgen zij op het isk Nederlands, rekenen, sport en LOB en burgerschap.

Voor het LOB-programma worden opdrachten gebruikt uit de ISK-LOBbox, aangevuld met eigen opdrachten, bliksemstages en een sollicitatietraining (JINC). De mentor voert in het

laatste half jaar loopbaangesprekken met de leerlingen o.a. naar aanleiding van de ervaringen in de stage en bij de praktijklessen op het mbo.

De diplomaklas

Het deel van de leerlingen met de potentie het vmbo-examen te halen volgt een route die afgesloten wordt met het vmbo-diploma waarmee de leerlingen toelatingsrecht op het mbo verwerven.

Na ca. 2,5 jaar (de 'klassieke' isk en een oriëntatie op de bovenbouw) gaan alle leerlingen op basis van hun gebleken potentie naar de derde klas vmbo (bbl, kbl, tl) van het City College, wellicht in de toekomst ook naar een derde klas havo. Het City College houdt bij de vormgeving van het onderwijs zoveel mogelijk rekening met de specifieke (taal)behoeften van deze jongeren.

Door de leerlingen twee jaar langer op het vo te houden worden de leerlingen meer uitgedaagd om uit te stromen naar een vervolgopleiding op hun niveau.

De leerlingen volgen de reguliere lessen met extra aandacht voor hun taalontwikkeling. In de derde klas staat 8 uur Nederlands op het programma waarvan 3 uur specifiek voor de schooltaal (instructie- en vaktaal). Het vakkenpakket is beperkt, voor de beroepsgerichte leerwegen wordt alleen Diensten en Producten aangeboden en voor de mavo is er een vast vakkenpakket (Nederlands, Engels, wiskunde, natuur-scheikunde (nask1), biologie en geschiedenis). De ISK-leerlingen die het diplomaprogramma volgen, kiezen dus geen profiel. Wel hebben ze in het 2^e jaar twee keer een bliksemstage en een sollicitatietraining en ze hebben een uur waarin ze gestructureerd geholpen worden met hun huiswerk.

De leerlingen van het City College volgen in het 3^e en 4^e jaar net als de leerlingen op het reguliere vmbo een lob-programma, maar met een eigen invulling. De opdrachten zijn een selectie uit de vmbo LOBbox van bekijkjetoekomstnu.nl. De mentoren voeren de loopbaangesprekken met de leerlingen.

Ook voor deze groep worden externe partners ingezet zoals JINC, Golden Cage en Moio.